

AAC-menetelmä muistisairaan kanssa

Miira Saalasti

Opinnäytetyö
Lokakuu 2020
Sosiaali- ja terveysala
Toimintaterapeutti (AMK)

Tekijä(t) Saalasti, Miira	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Lokakuu 2020
	Sivumäärä 25	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi AAC-menetelmä muistisairaana kanssa		
Tutkinto-ohjelma Toimintaterapeutti (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Hilli-Harju, Tanja; Kuukkanen, Tiina		
Toimeksiantaja(t) Tehostetun palveluasumisen yksikkö Suomessa		
Tiivistelmä Muistisairauksien lisääntyminen on haaste ikääntyneiden kanssa toimiville työntekijöille sekä omaisille. Kommunikointiin ja vuorovaikutukseen muistisairaana kanssa tarvitaan osaamista. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, voiko kuvakommunikaatiolehtiötä hyödyntää muistisairaana arjen tukena. Tavoitteena oli selvittää muistisairaana vuorovaikutuksen muutoksia. Opinnäytetyön etenemistä ohjasivat seuraavat tutkimuskysymykset: 1) Miten lehtiö tukee muistisairaana kommunikaatiota apuvälineenä? 2) Miten vuorovaikutustaidot näyttäytyvät ennen kuvakommunikaatiolehtiön käyttöä ja sen jälkeen? Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena viidelle tehostetun palveluasumisen asiakkaalle. Tutkittaville valmistettiin yksilölliset kuvakommunikaatiolehtiöt. Lehtiö koostui 12 sivusta, joista jokaisella oli lause ja kuva tutkittavan henkilökohtaisen arkielämän tapahtumista. Tutkimuksen aikana lehtiöt olivat tutkittavien käytössä arjen apuna. Tutkittavat haastateltiin tutkimuksen alussa ja lopussa ja haastattelut videoitiin. Videoinneista havainnoitiin tutkittavien sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, ja havainnot koostettiin havainnointirunkoon. Teoreettisena käytettiin American Occupational Therapy Associationin (AOTA) sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja. Tutkimuksessa havaittiin pieniä positiivisia muutoksia tutkittavien sosiaalisissa vuorovaikutustaidoissa, kuten esimerkiksi tutkittavien tavassa mukauttaa vuorovaikutustaan keskusteluissa. Huomioitavaa oli tutkimuksen toteutuksen ajoittuminen Covid-19-epidemian ajalle, minkä vuoksi tutkimuksessa ei voitu noudattaa alkuperäistä aikataulua. Aikataulun venyminen saattoi vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin vääristävästi. Tutkimuksessa todettiin, että kuvakommunikaatiolehtiö on hyödyllinen ja toimiva apuväline muistisairaana kanssa kommunikoidessa ja sen käyttöä kannattaa jatkaa.		
Avainsanat (asiasanat) AAC, kuvakommunikaatiolehtiö, AOTA		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Saalasti, Miira	Type of publication Bachelor's thesis	Date October 2020
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 25	Permission for web publication: x
Title of publication AAC-method with memory patient		
Degree programme Degree Programme in Occupational Therapy		
Supervisor(s) Hilli-Harju, Tanja; Kuukkanen, Tiina		
Assigned by An intensified service housing unit in Finland		
Abstract Memory disorders are an increasing challenge for the family and employees working with elderly people who have them. Communication and interacting skills with a memory patient are essential. The purpose of the thesis was to use image communication notepads as an everyday help for the memory patients in their everyday environment. The aim of the thesis was to explore what kind of changes this method has for communicating with memory patients. There were two research questions: 1) How does the image communication notepad assist the memory patient? 2) How do the interaction skills of the memory patient appear before and after the interference? The study was carried out as a qualitative study for five intensified service housing customers. An individual image communicating notepad was made for each examined patient. The communicating notepad consisted of 12 pages, each including one sentence and one picture about the patient's everyday life events. During the research, the patients used the communication notepads to assist them with everyday life. Every patient was interviewed during the research process in the beginning and in the end, and all the interviews were filmed. The 27 abilities of social interaction by the American Occupational Therapy Association were used as the theoretical basic for the research. Based on the results, there were small practical changes in the social interaction skills of the patients, for example the way the patients adapted their interactions during the conversation. However, the research was carried out during the Covid-19 epidemic, so the original schedule could not be followed. This might have affected the results of the study. In conclusion, an image communication notepad is a useful and functional tool in communicating with a memory patient and the use of it should absolutely be continued.		
Keywords/tags (subjects) AAC, image communicating notepad, AOTA		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Teoreettinen viitekehys.....	4
2.1	Muistisairaus	4
2.2	Vuorovaikutustaidot.....	4
2.3	Vuorovaikutus muistisairaalla kanssa	2
2.4	Kommunikaation haasteet	4
2.5	AAC.....	5
3	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	6
4	Tutkimuksen toteutus	7
4.1	Menetelmä.....	7
4.2	Tutkimuksen toteuttaminen	8
4.3	Aineiston analysointi	11
5	Tulokset	11
6	Pohdinta	14
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	16
6.2	Johtopäätökset ja kehittämissuhteet.....	17
	Lähteet	18
	Liitteet	20
	Liite 1 Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen havainnointirunko.....	20
	Liite 2 Esimerkkilehtiö	24
	Liite 3 Saatekirje	25

Kuviot

Kuvio 1 Sosiaalisen vuorovaikutuksen taitojen osa-alueet.....	5
Kuvio 2 Tutkittava lehtiön kanssa.....	3
Kuvio 3 Tutkimuksen prosessin kulku.....	9
Kuvio 4. Tutkimuksessa havaitut osa-alueet	12
Kuvio 5. Tutkimuksessa havaitut osa-alueet.	13

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia muutoksia kuvakommunikaatiolehtiö tuo muistisairaiden kanssa kommunikointiin. Aihetta ei ole juurikaan tutkittu Suomessa. Tehostettua palveluasumista tarvitsevien ikäihmisten määrä lisääntyy lähivuosina suurten ikäluokkien ikääntymisen takia. Paljon palveluita tarvitsevien ikäihmisten yhtenä suurena haasteena ovat muistisairaudet. Muistisairaahan kommunikaatio voi olla haasteellista, ja siihen tarvitaan apuvälineitä (Erityisasiantuntija Aarne Rissanen: Väestön ikääntyminen ja keskittyminen aiheuttavat haasteita kunnille 2019). Tutkimuksessa käytettävä menetelmä on yksi apuväline. Yhteistyökumppanina toimii suomalainen tehostetun palveluasumisen yksikkö.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään teemoja, joita tulee esiin vuorovaikutuksessa muistisairaahan kanssa. Tutkimus pohjautuu floridalaisessa hoitokodissa testattuun kuvakommunikaatiolehtiöön. Vastaavaa lehtiötä on kokeiltu tässä tutkimuksessa viidelle tutkittavalle tehostetun palveluasumisen yksikköissä vuonna 2020. Bourgeoisin, Fried-Okenin ja Rowlandin tutkimus on toteutettu Floridan ja Alabaman yliopistoissa ja julkaistu vuonna 2001. Lehtiö tukee ja kompensoi tutkittavalla ilmeneviä heikkoja tai puutteellisia sosiaalisia vuorovaikutustaitoja, ja sen on tarkoitus toimia tukipilarina tutkittavan arjessa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, voiko kuvakommunikaatiolehtiötä hyödyntää muistisairaahan arjen tukena. Tavoitteena on myös lisätä henkilökunnan tietämystä muistisairaiden puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käytöstä. Tarkoituksena on kokeilla menetelmää muistisairaahan luonnollisessa elinympäristössä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää muistisairaahan vuorovaikutuksen muutoksia. Tutkimuksessa kokeiltiin kuvakommunikaatiota viiden tutkittavan kanssa ja tilanteet videoitiin. Videosta tutkija pystyi havainnoimaan esimerkiksi tutkittavan eleitä kuvakommunikaation käytettävyydestä.

Tämän opinnäytetyön etenemistä ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset: 1) Millä tavalla lehtiö tukee muistisairaahan kommunikaatiota apuvälineenä? 2) Miten muistisairaahan vuorovaikutustaidot näyttäytyvät ennen kuvakommunikaatiolehtiön käyttöä ja sen jälkeen?

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Muistisairaus

Muistisairaudet rappeuttavat aivoja sekä alentavat toimintakykyä ja kognitiota eli tiedonkäsittelyn osa-alueita. Iäkkäät ihmiset sairastavat työikäisiä enemmän muistisairauksia. (Muistisairaudet 2017; Muistisairaudet 2019.) Muistisairauksia kuvataan eteneviksi, sillä niihin ei ole parannuskeinoja. Kiinnittämällä huomio riskitekijöihin voidaan sairauden näyttäytyvyyttä vähentää. Riskitekijöitä ovat muun muassa korkea verenpaine, diabetes, tupakointi ja ylipaino.

Eteneviä muistisairauksia ovat esimerkiksi Alzheimerin tauti, Lewyn kappaletauti sekä vaskulaarinen dementia (Muistisairaudet 2019). Alzheimerin taudin ensimmäisiä oireita ovat lähimuistin heikentyminen, uuden oppimisen hankaloituminen sekä vaikeudet asioiden mieleen painamisessa (Alzheimerin tauti 2018). Lewyn kappale-taudin ensimmäisinä oireina ovat vireystilan vaihtelut sekä tarkkaavuuden ja älyllisen toimintakyvyn heikkeneminen (Lewyn kappale-tauti 2019). Vaskulaarinen dementia eroaa Alzheimerin taudista siten, että siinä toiminnanohjauksen sujuvuus heikkenee ennen muistia sekä oireet alkavat nopeammin (Vaskulaarinen dementia (verenkiertoperäinen muistisairaus) 2019).

2.2 Vuorovaikutustaidot

Muistisairaahan ja ammattilaisen välistä vuorovaikutussuhdetta pidetään tärkeimpänä osana kuntoutumista ja toimintaterapiaa (Harra 2014, 26). Onnistunut vuorovaikutus koostuu kahdesta ihmisestä, jotka ovat tilanteessa läsnä ja tasavertaisia kumppaneita

toisilleen (Kohdaten. Opas vuorovaikutukseen muistisairaahan ihmisen kanssa 2013). Vuorovaikutuksellinen viestintä koostuu eleistä, ilmeistä ja äänensävyistä, ja tunteet, ajatukset ja käyttäytyminen ovat kommunikaation ytimenä (Ymmärrä – tule ymmärretyksi. Vuorovaikutus dementoituneen kanssa 2002, 28).

Sosiaaliset vuorovaikutustaidot jaetaan American Occupational Therapy Associationin (OTA) mukaan 27 erilaiseen taitoon, joita havaitaan sosiaalisen vuorovaikutuksen aikana. Kuviossa 1 on luokiteltu kaikki sosiaalisen vuorovaikutuksen 27 taitoa seitsemään osa-alueeseen.

<i>Aloittaa ja lopettaa</i>	<i>Sisältö</i>	<i>Tukee verbaalisesti</i>
Aloittaa -start lopettaa- disengages	kysyy – questions vastaa – replies tuo esille – discloses ilmaisee tunteita- expressess emotion on eri mieltä – disagrees kiittää – thanks	sovittaa kielen käyttöä - matches language selvittää – clarifies rohkaisee – encourages eläytyy – emphatizises
Tuottaa tuottaa puhetta - prduces speech Ilmehtii – gesticulates puhuu sujuvasti - speaks fluently	Sujuvuus	Mukauttaa vuorovaikutusta
Tukee fyysisesti kääntyy kohti - turns towards katsoo – looks sijoittaa itsensä- places self koskettaa -touches säätellee -regulates	siirtyy -transitions ajoittaa reaktiota – times response ajoittaa kesto - times duration ottaa vuoron - takes turns	saavuttaa tavoitteen- heeds mukauttaa – accommodates oppii virheistään -benefits

Kuvio 1 Sosiaalisen vuorovaikutuksen taitojen osa-alueet
(American Occupational Therapy Association 2014, 26, mukaillen Miira Saalasti)

Muistisairaus tuottaa ihmiselle haasteita itsensä ilmaisemiseen elein sekä ympäristönsä viestien ymmärtämiseen. Muistisairaalta henkilöltä häviää sairauden edetessä ajastaan kyky puhua ja ymmärtää puhetta. Ihmiseltä ei kuitenkaan koskaan häviä halu olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Ihmiset voivat toimia keskenään myös ilman sanoja. Viestintää on katseessa, ilmeessä, kosketuksessa ja äänen sävyissä, jotka ovat yhtä lailla kommunikaation keinoja. (Muistisairaus vaikuttaa vuorovaikutukseen 2019.)

Vuorovaikutuksen taitoja kompensoidaan lehtiöllä, mikäli tutkittavalla on jonkin taidon osalta puutteita. Lehtiö auttaa esimerkiksi keskustelun oma-aloitteisessa aloittamisessa tai jatkamisessa. Lehtiössä voi olla kuva ruokailuajoista, jolloin tutkittava osaa ottaa ne puheeksi (liite 2). Iso osa muistisairaahan sosiaalisen vuorovaikutuksen taidoista näyttäytyy ulkoisesti eleinä, ilmeinä, äännähdyksinä ja myönteisyyttä tai kielteisyyttä viestittävinä liikkeinä. Esimerkiksi halun päästä syömään voi näyttää osoittamalla kuvaa ja liikehtimällä ruokailutilaa kohti.

2.3 Vuorovaikutus muistisairaahan kanssa

Muistisairaahan kanssa kommunikoimisessa ja vuorovaikutuksessa on tärkeää kohdella muistisairasta asianmukaisesti, arvostaen ja luoden turvallisen ilmapiirin tilanteeseen. Tasavertaisuus vuorovaikutuksessa muuttuu tasa-arvoisuuden säilyessä. Aliarvioiminen, muistamattomuudesta huomautteleminen tai väheksyminen eivät kuulu kunnioittavaan vuorovaikutukseen. Muistisairas on aina keskiössä hoitoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa. On tärkeää huomata, että muistisairaille voi olla haastavaa olla tilanteessa ja seurata sitä, jos muut osapuolet puhuvat keskenään tai mikäli paikalla on useita henkilöitä tai läheisiä. (Hallikainen, Mönkäre & Nukari 2017, 38-39, 48.)

”Uuno, nyt on aamupala, tule syömään.

- Ei ole nälkä.

Viime ateriasta on jo 13 tuntia.

- En tule, en jaks.

Tule, aamulääkkeet on otettava ja saatava ruokaa.

- Kohta.

Uunoa ei kuulu 15 minuuttiin syömään. Käydään kysymässä uudelleen. Uuno on unohtanut ruokailun.

Uuno saatetaan henkilökohtaisesti ruokailemaan.”

Kuvio 2 Tutkittava
lehtiön kanssa

Yllä olevassa kuvitteellisessa esimerkissä kunnioitetaan muistisairaansa omaa itsemääräämisoikeutta ja huolehditaan tutkittavan ravinnonsaannista muistisairaudesta näyttäytyessä arjessa.

Vuorovaikutusosaaminen muistisairaansa kanssa toimiessa on tärkeä osa ammatillisuutta ja oleellinen osa lääkkeetöntä hoitoa. Se on keskeinen asia arjen sujumisessa ja muistisairaansa hoitamisessa sekä ohjaamisen väline ja keino. (Hallikainen ym. 2017, 45.) Mikäli muistisairaansa on haasteellista kommunikoida keskustelemalla, vaihtoehtoisia kommunikointitapoja ovat yksittäisten sanojen käyttö, äännähdykset, eleet, ilmeet, katsekontakti ja kosketus. Edellä mainittuja tapoja kutsutaan puhetta tukeväksi ja korvaavaksi kommunikoinniksi eli lyhennettynä AAC:ksi (augmentative and alternative communication). (Huuhtanen 2011, 15.) AAC-termistä kerrotaan kappaleessa 2.3 tarkemmin.

Muistisairaansa sairauden edetessä hänen lähiverkostonsa ja hoitohenkilökunta ovat vastuussa vuorovaikutuksen onnistumisesta. Sairaudesta huolimatta muistisairaalle tulee puhua samalla tavalla kuin kenelle tahansa muullekin. Keskustelussa lyhyet lauseet, tutut sanat ja selkeä puhetapa ystävälliseen sävyyn tukevat muistisairaansa keskustelun ymmärtämistä. Muistisairaansa kanssa vuorovaikutuksessa on tärkeää, että otetaan vain yksi asia kerrallaan puheeksi ja asetutaan sopivalle etäisyydelle, jotta hän näkee, kuulee, saa puheesta selvää ja ymmärtää, että juuri hänelle puhutaan. Puhujan kasvojen tulee näkyä kokonaan. Valon on oltava riittävä sekä tilan hiljainen,

rauhallinen ja meluton. (Hallikainen ym. 2017, 48.) Muistisairaahan hoito ja päivittäiset toiminnot ovat yhteistä toimintaa hoitajalle sekä muistisairaalle. Toimintaan osallistuvat aktiivisesti sekä hoitaja että muistisairas, jolloin toiminta on vuorovaikutteinen tärkeä tilanne. Vuorovaikutteinen tilanne vaatii vastavuoroista kommunikointia sekä yhteistyötä. (American Occupational Therapy Association 2014, 6.)

Uuno katsoo yhteisessä olohuoneessa urheilukilpailuja. Samalla hoitajat ja muut puhuvat muuta taustalla.

Uuno muuttuu levottomaksi ja äkäiseksi.

Hoitaja kysyy Uunolta: ”Mikä on?” Uuno osoittaa televisiota.

Hoitaja laittaa televisiota kovemmalle ja siirtää Uunon lähemmäs televisiota. Muut asiakkaat ja muut siirtyvät puolestaan kauemmas televisiosta.

Yllä olevassa kuvitteellisessa esimerkissä selvitetään levottomuuden syy ja muutetaan toimintaa.

Muistisairas voi ilmentää huolta, kipua, ikävää tai nälkää puhumalla menneen elämän ihmisistä ja tapahtumista. Mikäli muistisairasta ei auta tai rauhoita puhuminen, turvallisen ilmapiirin luominen helpottaa. Esimerkiksi lauseet ”olet turvassa” ja ”kaikki on hyvin” viestivät muistisairaalle turvallisuuden tunteesta. Hoitohenkilökunnan on oltava tilanteessa rauhallinen ja levollinen, jotta viesti välittyy oikein muistisairaalle. (Hallikainen ym. 2017, 49.)

2.4 Kommunikaation haasteet

Kommunikaatioon liittyviä oireita muistisairaalla ovat tavallisimmin sanojen asetteluun, sananlöytämiseen ja sanamuotoon liittyvät ongelmat. Myös monimutkaisen keskustelun seuraaminen ja siihen osallistuminen on vaikeaa. Taudin edetessä henkilöillä muistikatkokset lisääntyvät, jolloin he toistavat kysymyksiä monta kertaa ja puhe on rajoittunutta ja yksinkertaista. Lukeminen ja luetun tekstin ymmärtäminen on haastavaa, ja lauseiden monimutkaisuus ja pituus aiheuttavat haasteita ja lukuvirheitä. Muistisairaahan on haastavaa hahmottaa pitkiä

tekstikokonaisuuksia. Sosiaalisissa vuorovaikutustaidoissa haasteet näkyvät erityisesti keskustelun aloittamisessa sekä puheen sujuvuudessa. Haasteita ilmenee myös kysymisessä, asioiden esille tuomisessa, eri mieltä olemisessa ja siirtymisessä keskustelussa eteenpäin oma-aloitteisesti. Muistisairaalle myös oman vuoron ottaminen voi olla vaikeaa, sillä hän ei välttämättä saa puhuttua tarpeeksi kovalla äänellä tai löydä oikeaa sanaa tilanteeseen. Muistisairaalla keskustelun kesto voi olla todella lyhyt, kuten yhden virkkeen verran, jonka jälkeen hän ei saa jatkettua asiaa. Hoitoyksiköissä yhteisissä tiloissa vuorovaikutusta hankaloittaa taustalla auki oleva televisio. Vuorovaikutukseen vaikuttaa myös, jos hoitaja puhuu muistisairaalle tehdessään samalla jotakin muuta, kuten esimerkiksi kävellessään. (Bourgeois, Fried-Oken & Rowland 2010, 8; Muistisairaudet, kieli ja vuorovaikutus 2011.)

2.5 AAC

Puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia kutsutaan kansainvälisellä lyhenteellä. AAC. Lyhenne juontaa juurensa sanoista ”augmentative and alternative communication”. Puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia käytetään, kun muistisairas ei pysty tuottamaan puhetta kommunikoidakseen vastavuoroisesti ja/tai hänen puheensa on epäselvää tai puutteellista. Kommunikoinnin muodot on jaoteltu kahteen eri kategoriaan, avusteisiin ja ei-avusteisiin menetelmiin. Avusteisia kommunikoinnin menetelmiä käytetään, kun ihminen ei itse tuota kielellistä ilmaisua fyysisesti. Menetelmiä ovat esineet, kuvakommunikaatio ja symbolijärjestelmät, blisskieli, kirjaimet, sanat ja lauseet. Ei-avusteiset menetelmät ovat sellaisia, joissa ihminen tuottaa kielelliset ilmaisut itse. Näitä ovat puhe- ja oheisviestintä, toiminta- ja kehonviestit, luonnolliset eleet ja tukiviittomat. (Huuhtanen 2011, 15-16.)

Opinnäytteessä lehtiön käyttäminen on yksi kuvakommunikaation muoto. Kaikilla tutkimuksessa lehtiötä käyttävillä on oma henkilökohtainen kuvalehtiö, joka on kiinnitetty mahdolliseen apuvälineeseen, kuten rollaattoriin. Jokainen tutkimuksessa käytetty lehtiö on yksilöllistetty, jotta lehtiö tukee tutkittavaa hänen tarvitsemallaan tavalla. Esimerkiksi kaikkien tutkittavien lehtiöissä ei ole mainittu liikkumisen tärkeyttä. Se on mainittu silloin, kun tutkittava ei muista liikkua ilman muistutusta.

Kuvakommunikaatiossa käytetään kuvasymboleita. Yleensä symboleita käytetään puheen ja sanattoman viestinnän ohella. Kuva voi auttaa henkilöä kommunikoimaan asiasta, jota hän ei pysty muutoin ilmaisemaan, tai havainnollistamaan asiaa, jota hän ei ymmärrä muutoin. (Kuvat kommunikoinnissa 2018.) Kuvia voi osoittaa kädellä tai kuvan voi valita katseella. Kuvina voi käyttää lehdestä leikattuja tai internetistä tulostettuja kuvia (Puhetta korvaavat keinot n.d..)

Kirjoittaminen sopii puhetta tukeväksi ja korvaavaksi keinoksi, kun henkilöllä ei ole kielellistä vaikeutta kommunikointiin. Myös piirtäminen on tehokas vaihtoehto kirjoittamiselle, kun kommunikointikumppani havainnollistaa asiaa ja antaa erilaisia vastausvaihtoehtoja. (Puhetta korvaavat keinot n.d..) Piirtämistä voidaan hyödyntää myös osana kuvakommunikointia, mikäli tarvittava kuva puuttuu (Kirjoittaminen ja piirtäminen 2017.) Työntekijöillä on hyvä olla kynä varmuuden vuoksi mukana, mikäli muistisairaalla on kommunikaatiossa haasteita. Jos muistisairaalla on huono kuulo, on hyvä hyödyntää kirjoituskommunikaatiota aktiivisesti.

3 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, voiko kuvakommunikaatiolehtiötä hyödyntää muistisairaahan arjen tukena. Ohessa tavoitteena on lisätä henkilökunnan tietämystä puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käyttämisestä muistisairaiden kanssa. Tarkoituksena on kokeilla menetelmää muistisairaahan luonnollisessa elinympäristössä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää muistisairaahan vuorovaikutuksen muutoksia. Tutkimuksessa kokeillaan kuvakommunikaatiota viiden tutkittavan kanssa ja videoidaan tilanteet tutkittavien kanssa. Videolta pystytään havainnoimaan esimerkiksi tutkittavan eleitä kuvakommunikaation käytettävyydestä.

Tämän opinnäytetyön etenemistä ohjaavat seuraavat tutkimuskysymykset: 1) Millä tavalla lehtiö tukee muistisairaahan kommunikaatiota apuvälineenä? 2) Miten vuorovaikutustaidot näyttäytyvät ennen kuvakommunikaatiolehtiön käyttöä ja sen jälkeen?

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Menetelmä

Tutkimuksen taustalla on Floridan ja Alabaman yliopistoissa toteutettu ja julkaistu tutkimus vuodelta 2001. Tutkimuksen toteuttivat Bourgeois, Fried-Oken ja Rowland. Tässä tutkimuksessa havainnoitiin henkilöstön ja hoivakodin tutkittavien välisen vuorovaikutuksen muutosta ennen kuvakommunikaatiolehtiö käyttöönottoa sekä sen jälkeen. Tutkimuksen taustalla oli havainto työntekijöiden ja tutkittavien välisestä kommunikaation katkeamisesta ja väärinymmärretyksi tulemisesta. Hoitohenkilökunta piti tutkittavia masentuneempina kuin he todellisuudessa olivat. Tutkimuksen aikana henkilöstö osallistui kuvakommunikaation koulutukseen, jonka tavoitteena oli parantaa heidän kommunikaatitaitojaan kuvakommunikaation avulla. Tutkimus toteutettiin seitsemässä eri hoivakodissa. Yhteenvetona tutkimuksessa havaittiin, että kuvakommunikaatio on tehokas tapa lisätä hoitotyöntekijöiden ja muistisairaiden välisen vuorovaikutuksen määrää ja laatua. Kommunikaatio oli aiempaa tasapuolisempaa, ja tutkittavat rohkaistuivat käyttämään enemmän sanoja ja kuvasivat omaa elämäänsä miellyttävämmäksi. (Bourgeois ym. 2001, 197-208.)

Tässä tutkimuksessa käytetään laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen avulla haetaan tietoa, kuinka puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatiomenetelmä vaikuttaa muistisairaahan vuorovaikutustaitoihin. Laadullinen tutkimus kuvaa todellista elämää. Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia kohdetta eli muistisairaahan sosiaalista vuorovaikutusta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen tulokseksi voidaan saada ehdollisia selityksiä rajoittuen johonkin aikaan ja paikkaan. Tutkimuksen tavoitteena on löytää tai paljastaa tosiasioita eikä toistaa olemassa olevia väittämiä. Tutkimuksessa on tarkoitus tuoda ilmi sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteita muistisairaahan kanssa kommunikoidessa.

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin videoiden kahdessa eri osassa. Ihminen toimii tiedonkeruun välineenä havaintojensa turvin. Tutkijan pyrkimyksenä on saada esiin odottamattomia asioita. Tutkija käyttää laadullisia metodeja aineistojen hankinnassa, jotta tutkittavien äänet pääsevät esille. Tutkimuksen kohdejoukko valittiin tarkoituksenmukaisesti eli mukaillen kriteereita, joilla Bourgeois, Fried-Oken ja Rowland valitsivat osallistujat tutkimukseensa, ei siis satunnaisotoksena. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

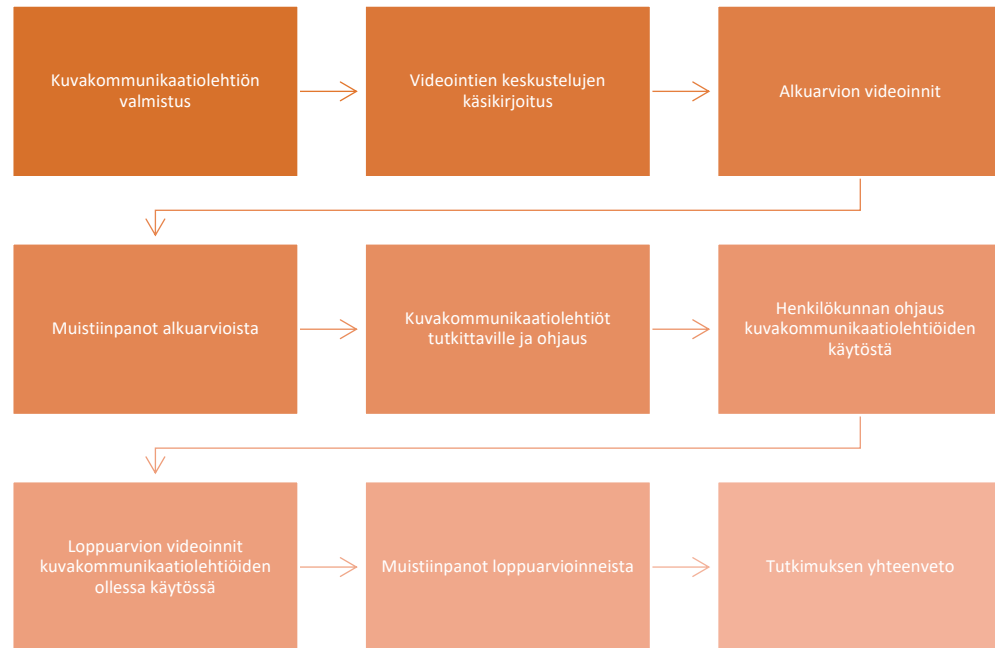
Tutkimuksen kohderyhmän muodosti kuusi tehostetun palveluasumisen asiakasta. Käytännössä tutkimukseen osallistui viisi tutkittavaa. Sisäänottokriteerit olivat: 1) tutkittavan MMSE-testin tulos $<25/30$ ja 2) vähintään kolmen kuukauden asuminen tehostetussa palveluasunnossa.

Lehtiöt muodostettiin ohjeen mukaan. Lehtiö koostui kahdestatoista sivusta, jotka olivat kooltaan A6. Jokaisella sivulla oli yksi lause, joka oli kirjoitettu 20 pisteen Times New Roman -kirjasimella. Lauseet käsittelivät tutkittavan jokapäiväistä elämää, kuten ruokailuaikoja ja aktiviteetteja, tai perhettä. Niissä oli myös vastauksia toistuviin kysymyksiin, kuten ”Milloin on lounas?”. Lauseet oli myös kuvitettu. Lehtiö laminoitiin ja sivut yhdistettiin renkaiden avulla, jotta tutkittava sai kannettua sitä mukanaan. (Bourgeois ym. 2001, 200.) Liitteessä 2 on kuva esimerkkilehtiöstä.

4.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tehostetun palveluasumisen yksikön viidelle tutkittavalle valmistettiin samankaltainen lehtiö kuin Bourgeois ym. olivat tehneet. Lehtiöt valmistettiin ennen tutkittavien tapaamista henkilökunnan antaman tiedon pohjalta. Jokainen lehtiö oli valmistettu yksilöllisesti. Lehtiöön sisällytettiin yksilöllisesti päiväohjelma, läheiset ihmiset, tärkeät muistutukset ja päivän toiminnot, kuten wc-käynnit, ruokailu ja nukkuminen. Lehtiön aiheet liittyivät niin päivittäisiin toimintoihin eli ADL-toimiin kuin myös välillisiin päivittäisiin toimintoihin eli IADL-toimiin. Lehtiöissä ADL-toimintoja ovat suihkukäynti, ruokaileminen, liikkuminen sekä henkilökohtainen hygienia. Uskonnolliset ja

hengelliset toiminnot, lepo, yhteisön merkitys ja perheen tärkeys ovat lehtiön IADL-toimintoja. (American Occupational Therapy Association 2014, 19.) Tutkija oli tutkimukseen osallistuneille tutkittaville tuttu henkilö työn kautta ja täytti tutkimuksen tekemisen kriteerit. Kriteerinä oli tutkijan hoitosuhde tutkittaviin. (Bourgeois ym. 2001, 199.)

Kuvio 3 Tutkimuksen prosessin kulku

Videoinnille oli tehty käsikirjoitus. Tarvittaessa esitettiin apukysymys, mikäli tutkittava ei saanut vihjeitä tuotettua vastausta. Käsikirjoitus tehtiin ennen tutkittavien tapaamista. Käsikirjoituksen kysymykset muovautuivat AOTAN toiminnallisen profiilin kautta. Sen avulla saadaan yhteys muistisairaaseen, ja toimintaterapeutti saa ymmärryksen tutkittavan historiasta, kokemuksista, arjesta, kiinnostuksesta ja tarpeista henkilökunnan tuottaman tiedon avulla. Samalla toimintaterapeutti saa tietoa tutkittavan näkökulmasta, sillä vain tutkittava voi tuoda ilmi toiminnat, jotka antavat hänen elämälleen merkityksen. Arvioimalla toimintaterapeutti kunnioittaa tutkittavaa ja edistää hänen osallisuuttaan. Keskustelun perusteella saadaan luotua yksilölliset kuvakommunikaatiolehtiöt ja yksilöllinen interventio. (American Occupational Therapy Association 2014, 13-14.) Alla oleva teksti on käsikirjoitus.

Kertoisitko elämästäsi? (Nuoruus, aikuisuus. Oletko ollut/oletko naimisissa? Onko sinulla lapsia? Mitä lapsesi tekevät nyt?)

Minkälaista työtä olet tehnyt? Maatalon emäntä/isäntä? Mitä maatalon töihin kuului?

Mitä olet harrastanut? (Metsästystä, käsitöitä, marjastamista.)

Koetko elämäsi olevan onnellinen?

Mistä arkesi tällä hetkellä koostuu?

Alkuarvioinnissa videoitiin keskustelu tutkittavan kanssa ilman valmistettua yksilöllistä lehtiötä. Keskustelun pohjana oli valmiiksi suunniteltu käsikirjoitus, joka on esitelty aiemmin. Tutkittavat saivat alkuarvioinnin jälkeen lehtiöt käyttöön. Tutkija opasti tutkittaville ja kolmelle yksikön henkilökunnan jäsenelle lehtiön käyttöä tutkittavien arjessa. Tutkittavien omaisia ei ollut mahdollisuus ohjata COVID-19-viruksen vuoksi. Ohjaus tapahtui helmikuussa 2020.

Tutkimuksen loppuarvioon tarvittavat videoinnit oli tarkoitus toteuttaa 1 – 1,5 kuukautta alkuarvion jälkeen, mutta COVID-19-viruksen vuoksi videoinnit siirtyivät kuusi kuukautta alkuarviosta. Ennen jälkimmäistä keskustelua käytiin tutkittavan kanssa läpi lehtiön sisältö ja kuvien merkitys. Loppuarvion keskustelussa käytettiin samaa käsikirjoitusta kuin alkuarvion keskustelussa. Jälkimmäisessä keskustelussa annettiin aikaa ja tilaa hyödyntää lehtiötä sekä tarvittava vihje lehtiön käyttöön.

Alku- ja loppuarvion videointi tapahtui tutkittavan omassa asunnossa. Yksi video kesti viisi minuuttia, ja yhdestä tutkittavasta kuvattiin kaksi viiden minuutin videota. Yhteensä viiden minuutin videoita on siis kymmenen kappaletta viidestä tutkittavasta. Videoille kuvattiin käsikirjoitukseen pohjautuvat keskustelut. Käsikirjoitus oli jokaisen tutkittavan keskustelussa samanlainen. Keskustelun videointiin tarkoitettu kannettava tietokone oli asetettu lähettyville.

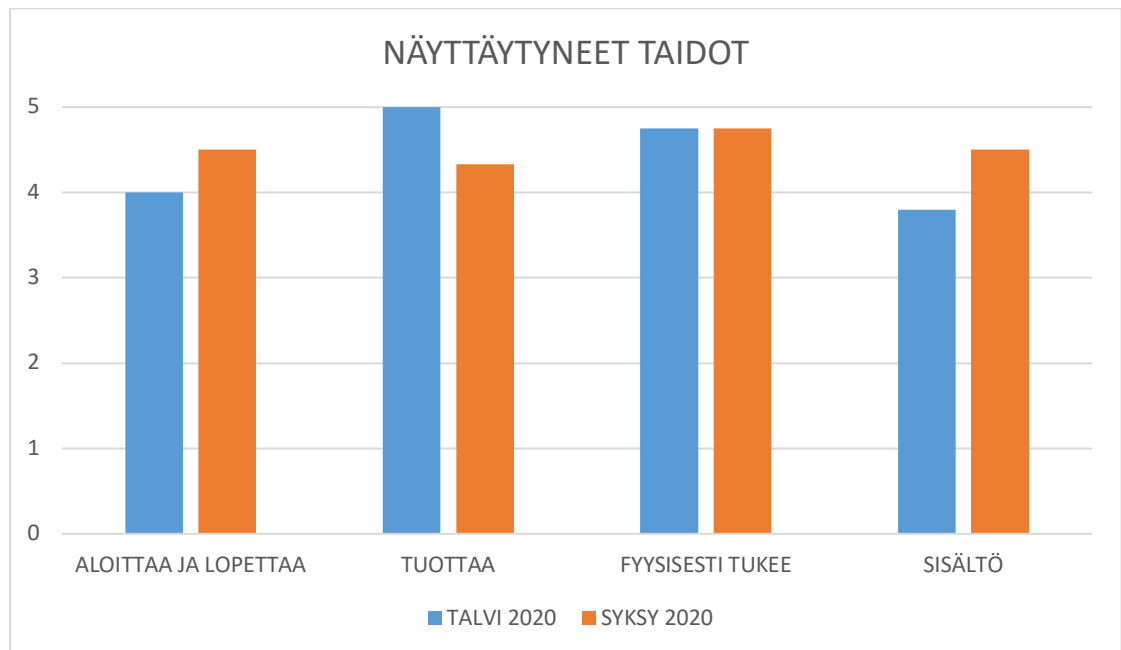
4.3 Aineiston analysointi

Tutkija havainnoi yhteensä kymmenestä videosta American Occupational Therapy Associationin (AOTA) profiilin mukaan tutkittavan sosiaalisia vuorovaikutustaitoja. Videoista havainnoitiin, tapahtuiko vuorovaikutustaitoissa muutoksia videointien välillä. Ensimmäisen videoinnin aikana tutkittavat eivät olleet vielä tutustuneet lehtiöön, kun taas toisen videoinnin aikana se oli ollut heidän käytettävissään kuusi kuukautta. Havainnoinnin tukena on käytetty liitteen 1 olevaa havainnointirunkoa, johon on merkitty, ilmenikö sosiaalisen vuorovaikutuksen osa-alueita ensimmäisessä ja toisessa videossa. Videoista havainnoitiin tutkittavan omaa itsenäistä vuorovaikutusta tutkijan kanssa. Jokainen video katsottiin kolme kertaa. Analysointia helpottivat myös tutkijan omat muistiinpanot, jotka oli kirjoitettu aina yhden tutkittavan tapauksen jälkeen. Lehtiön tarkoituksena oli kompensoida taitoa, jota ei näyttäydy ensimmäisessä videossa.

Tulokset koottiin Excel-taulukkaan. Taulukkaan pisteytettiin kaikki onnistuneet ja näyttäytyneet sosiaaliset vuorovaikutustaidot, ja pisteet laskettiin yhteen. Tulokset jaoteltiin sosiaalisten vuorovaikutustaitojen osa-alueiden mukaan. Osa-alueen tulos jaettiin luokan taitojen määrällä, jolloin saatiin keskiarvotulos. Näin saatiin näkyviin kvantitatiivisesti eli määrällisesti onnistuneet sosiaaliset vuorovaikutustilanteet ja mahdollinen ero videointien välillä.

5 Tulokset

Yksi tutkittava keskeytti tutkimuksen, joten lopulta mukana oli viisi tutkittavaa. Yheltä tutkittavalta oli hävinnyt kommunikaatiolehtiö, joten sitä ei voitu hyödyntää jälkimmäisessä videoinnissa. Alla olevissa kuvioissa esitellään tutkittavien sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa esiin tulleita taitoja. Sininen pylväs kertoo taitojen ilmene-
misen määrän tutkimuksen alussa. Oranssi pylväs kertoo taitojen ilmenemisen määrän tutkimuksen lopussa. Pääluokkien alaiset taidot esitellään kappaleessa 2.2. Vuorovaikutus.

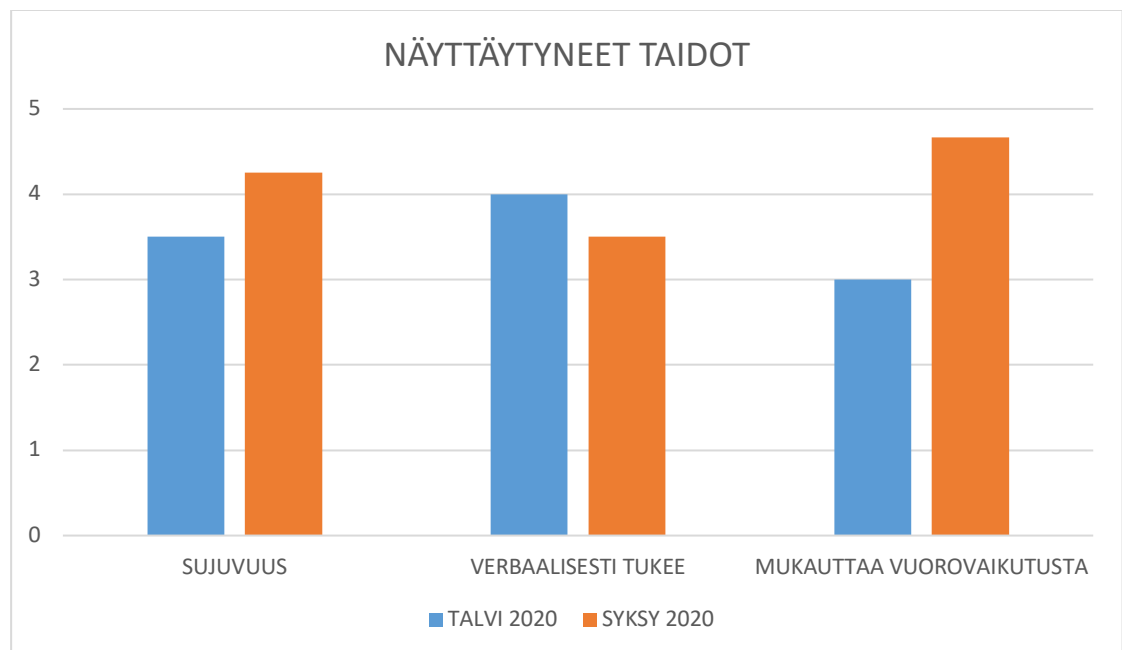
Kuvio 4. Tutkimuksessa havaitut osa-alueet

Tutkittavien pääluokkaan *aloittaa ja lopettaa* kuuluvat sosiaaliset vuorovaikutustaidot kehittyivät alkutilanteesta. Erityisesti keskustelun aloittamisen taidot kehittyivät, sillä lehtiö mahdollisti keskustelun oma-aloitteisen aloittamisen ja avusti siinä. Vaikutti siltä, että tutkittava sai tukea keskusteluun lehtiön kuvista. Tutkittava viestitti keskustelun alkamisen ottamalla lehtiön käsiinsä ja katsomalla tutkijaa kohti. Lopettaminen näkyi tutkittavan viestinnässä siten, että hän sulki lehtiön tai jätti sen huomiotta. Lehtiö mahdollisti tutkittavan omaehtoisen keskustelun aloittamisen ja jatkamisen.

Kehitys pääluokassa *tuottaa* on osittain yllättävä. Tutkittavat olivat huomattavan ilmeettömiä, eikä eleitä ollut juurikaan luettavissa. Myös puhe muuttui aiempaa harvasanaisemmaksi, mikä näkyi puheen tuottamisessa ja sujuvuudessa. Tähän osaltaan vaikuttaa muistisairauden eteneminen. COVID-19-epidemia esti tutkittavia tapamasta omaisiaan säännöllisesti, eikä luonnollisia vuorovaikutustilanteita muiden kuin palvelutalon henkilöstön kanssa ollut paljon. Tämä on todennäköisesti saattanut vaikuttaa puheen tuottamiseen.

Fyysisen tukemisen osalta ei tapahtunut muutosta tutkimuksen aikana. Osa tutkittavista istui pyörätuolissa ja, heidät oli valmiiksi sijoitettu tilaan kohti tutkijaa. Muutoin tutkittavat asettautuivat tilaan oikeaan suuntaan ja sopivalle etäisyydelle. Tutkittavat kääntyivät tutkijaa kohti ja katsoivat silmiin. Yhdelläkään tutkittavalla ei ollut kuulon kanssa pulmaa, joten kenenkään ei tarvinnut huomioida tätä sijoittautumisessa. Tässä pääluokassa ei voitu huomioida kohtaa *koskettaa*, sillä koronaviruksen vuoksi tutkimuksen lopussa täytyi huomioida keskustelussa turvavälit. Kosketuksen puuttumisen vuoksi tämän osion muutokset jäivät mahdollisesti kehittymättä.

Sisällöltään keskustelu oli tutkimuksen lopussa laajempaa ja monipuolisempaa kuin alussa. Tutkittavat osasivat tehdä keskusteluissa vastakysymyksiä ja vastata kysymyksiin alkuarvioon verrattuna enemmän ja laajemmin. He osasivat viedä keskustelua pidemmälle ja toivat ilmi aiempaa selkeämmin oman mielipiteen. Kuvakommunikaatiolehtiö antoi vihjeitä keskusteluun, ja kuvat ja kirjoitetut kuvavihjeet saattoivat antaa lisäsisältöä keskusteluun. Tutkittavista huomasivat heidän olleen perillä tilanteesta ja puhutusta asiasta. Tutkittavat esimerkiksi seurasivat keskustelua ja kommentoivat sitä asiaankuuluvalla tavalla. Keskustelujen loppuessa tutkittavat kiittivät keskustelusta saman tasoisesti kuin alkuarviossa.

Kuvio 5. Tutkimuksessa havaitut osa-alueet.

Sujuvuus keskustelun sosiaalisena vuorovaikutustaitona näyttäytyy helppoina siirtyminä keskustelun herätteisiin nähden. Tutkittavat etenivät keskustelussa luontevasti eteenpäin säädellen oman puheenvuoron kestoja, vaikka tutkittavat eivät olleet monisanaisia keskustellessa. Keskustelu käsiteltävästä aiheesta jatkui aloituksen jälkeen ilman suuria taukoja. Tutkittavilla oli myös taitoa ottaa oma puheenvuoronsa ja jäädä odottamaan keskustelukumppanin reagoimista, minkä he osoittivat hiljentymisellä ja katseella.

Kuten on jo aiemmin todettu, tutkittavat olivat harvasanaisempia ja eleettömyyksiä loppuarvioinnissa, jolloin *verbaalinen eli sanallinen tukeminen* jäi odotettua vähäisemmäksi. Tutkittavat eivät osoittaneet juurikaan omia tunteitaan keskustelusta haastattelijalle sanoin eikä elein. He eivät jatkaneet keskustelua oma-aloitteisesti pidemmälle. Tämä havainto voi olla tulosta korona-ajan vähistä vuorovaikutustilanteista. Tutkittavien käyttämät sanat olivat yksinkertaista suomen kieltä, eikä abstrakteja termejä esiintynyt.

Vuorovaikutuksen mukauttamiseen liittyy tavoitteen saavuttaminen vuorovaikutuksen keinoin. Tavoitteen saavuttaminen ilmeni keskustelun päättämällä. Tutkittavien havaittiin käyttävän keinoja, joilla pystyivät mukauttamaan vuorovaikutustaan saavuttaakseen esimerkiksi päättääkseen keskustelun tai osoittaakseen itselleen mieleisen aiheen näyttämällä mielekästä kuvaa tai viittomalla ikkunaan päin. Keskustelun päättäminen ilmaistiin lehtiön sulkemisella tai sen pois laittamisella. Tutkittavien huomattiin myös oppivan virheistään esimerkiksi aiheessa pysymisessä, eivätkä he myöhemmin vaihtaneet puheenaiheita sopimattomalla tavalla.

6 Pohdinta

Tutkimuksen perusteella saatiin vastaukset opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, jotka olivat seuraavat: 1) Miten lehtiö tukee muistisairaahan kommunikaatiota apuvälineenä? 2) Miten muistisairaahan vuorovaikutustaidot näyttäytyvät ennen kuvakommunikaatiolehtiön käyttöä ja sen jälkeen?

Tutkimustulosten mukaan kuvakommunikaatiolehtiö on toimiva apuväline muistisaira-
raan arjessa yksinkertaisuuden vuoksi. Kuvakommunikaatiolehtiö antaa muistisai-
raalle esimerkiksi vinkin keskustelun aloittamiseen tai aiheen vaihtamiseen. Tutki-
muksessa havaittiin, että kuvakommunikaatiolehtiö lisäsi muistisaira-
an sosiaalisen
vuorovaikutuksen taitoja kuvaviihjein ja kuvin. Tutkittavien keskustelu oli monipuolista ja eteenpäin johdattelevaa. Tutkittavat myös pysyivät puheenaiheissa hyvin.

Tutkimuksen luotettavuus kärsi suunnitelmiin verrattuna COVID-19-viruksen vuoksi, koska palvelukoti oli eristetty vieraista eikä tutkijakaan päässyt siellä käymään. Rajoitukset viivästyttivät tutkimuksen toteutusta noin puolella vuodella. Tämän johdosta jälkivideoinnit oli mahdollista toteuttaa suunnitellun 1 – 1,5 kuukauden sijasta vasta kuuden kuukauden kuluttua. Tämän vuoksi tutkimustulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia alkuperäiseen Bourgeoisin ym. vuoden 2001 tutkimukseen. Ajan kuluessa henkilökunta oli myös osittain vaihtunut, joten kaikki heistä eivät välttämättä olleet saaneet tarpeellista perehdytystä lehtiön käyttöön ja sen mahdollistamaan vuorovaikutuksen tukemisen ideaan. Alkuperäisen työntekijäjoukon perehdyttämisestä oli kulunut tutkimuksen kannalta pitkä aika. Tutkimuksen viivästyessä tuloksista oli huomattavissa tutkittavien sosiaalisten vuorovaikutuksellisten taitojen heikentymistä. COVID-19-virus vaikutti alentavasti tutkittavien tutkimuksen aikaiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tutkittavat eivät nähneet omaisiaan totuttuun säännölliseen tapaan ja ulkopuoliset kontaktit palvelukodin ulkopuolelle jäivät vähäisiksi.

Opinnäytetyö palvelee toimintaterapian kehittämistä antamalla uutta näkökulmaa muistisairaiden kommunikaatioon. Tutkimuksen edetessä tutkija sai arvokasta kokemusta moniammatillisesta yhteistyöstä työstäessään tutkimusta useiden eri ammattialojen edustajien, kuten lähihoitajien ja sosionomin, kanssa. Tutkimuksen tulosta voidaan hyödyntää muistisairaiden henkilöiden kanssa työskenneltäessä. Työ on tuottanut työntekijöille ja vapaaehtoistoimijoille apuvälineen ja keinon asiakkaiden kanssa kommunikointiin. Prosessin aikana tutkija keräsi itselleen laajan työkalupakin työelämäänsä ikäihmisten parissa.

Tutkimuksen edetessä ajatuksia herätti myös teknologian, kuten videointien ja kannettavan tietokoneen, käytön vaikutus tutkimuksen luotettavuuteen.

Tutkimuksen aikana ilmeni, että käytetty teknologia oli uutta kaikille tutkittaville. Videoinnit toteutettiin kannettavalla tietokoneella, ja tämä herätti tutkittavissa hämmennystä. Vieras laite, jonka sanottiin tallentavan kuvaa ja ääntä, saattoi herättää epäilyksen tai mielenkiinnon tunteita tutkittavien mielissä vaikuttaen tutkimustuloksen luotettavuuteen. Tutkijalla ei ole varmuutta siitä, aiheuttivatko teknologiset välineet tutkittavissa epäluuloa tai pelkoa.

Työyhteisö, jossa kuvakommunikaatiolehtiön käyttö toteutettiin, oli tutkimuksen alussa innostunut uudesta vuorovaikutusta tukevasta välineestä. Työyhteisö piti kuvakommunikaatiolehtiötä hyödyllisenä apuvälineenä, vuorovaikutuksen edistäjänä ja sen laadun lisääjänä. Kuvakommunikaatiolehtiötä pidettiin tasapuolisena välineenä erilaisten tutkittavien kanssa. Tutkimuksen vaatima aika muodostui kuitenkin tutkijasta riippumattomista syistä pitkäksi, ja tällä välin innostus ehti laantua. Tutkija ei päässyt käymään palvelukodissa välillä muistuttamassa lehtiön käytöstä eikä kertaamassa sen käyttöä. On mahdollista, että kortit ovat jääneet käyttämättä ja taka-alalle käytännön arkityössä sekä muistisaira-an arjessa.

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön toteutumiseksi vaadittiin kymmenen videota, joista havainnoitiin viittä tutkittavaa. Tutkimusaineisto sisälsi havainnoitavan tutkittavan äänen ja kotiympäristöä. Videot kuvattiin siten, etteivät tutkittavat ole tunnistettavissa. Tutkija teki muistiinpanoja paperille kuvausten jälkeen. Aineisto tuhottiin prosessin päätyttyä ja tutkijan saatua tutkimuksen valmiiksi. Tutkija toteutti videoinnit ja niihin liittyvät keskustelut yksin, jotta tutkittavien anonymiteetti säilyy mahdollisimman hyvin.

Tutkittavat valikoituivat tutkimukseen henkilökunnan ehdotuksen perusteella. Henkilökunnan ehdotuksen perustuivat tutkittavien fyysiseen ja psyykkiseen kuntoon ja oletukseen heidän mahdollisesta hyötymisestään kuvakommunikaatiolehtiön käytöstä. Tutkittavia, joita tutkija havainnoi ja videoi, on informoitu etukäteen opinnäytetyön tavoitteesta ja tarkoituksesta. Heiltä ja heidän omaisiltaan on myös pyydetty kirjallinen suostumus havainnointiin ja videointiin (liite 3).

Tutkittavien ikääntyminen ja tutkimuksen pitkä ajanjakso, kuusi kuukautta, voi vaikuttaa tuloksiin. Tämän tutkimuksen ja opinnäytetyön materiaaleista suurin osa on englanninkielistä, joten on haasteellista tietää, onko tutkija ymmärtänyt sisällön oikein ja tarkoituksenmukaisesti. Opinnäytetyön pohjana olevia tutkimusartikkeleita on vertailtu ja tiedonhaun polkua on tarkasteltu, jotta on saatu paras mahdollinen, luotettava ja tuore tutkimustieto opinnäytetyön aiheesta.

6.2 Johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset

Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, etteivät ilmeet ja eleet välttämättä vahvistu sairauden edetessä eivätkä ne vahvistu kuvakommunikaation apuvälineestä huolimatta. Kuitenkin tiettyjä vuorovaikutuksen osa-alueita saatiin lisättyä ylläpitävästi. Tutkimuksen perusteella kuvakommunikaatiolehtiö on toimiva apuväline muistisaira-an arjessa. Se on yksinkertainen ja jokaiselle yksilöllisesti räätälöitävissä. Sen käytön perehdyttäminen on yksinkertaista ja käyttäminen on helposti omaksuttavaa, mutta vaatii aikaa ja säännöllistä kertaamista, jotta menetelmä pysyy jatkuvassa käytössä moniammatillisessa tiimissä.

Kehittämis ehdotuksena on tehdä vertailututkimus kahden ryhmän välillä. Toinen ryhmä käyttää kuvakommunikaatiolehtiötä ja toinen ei käytä. Ryhmille tehdään MMSE-testit ennen tutkimusta ja tutkimuksen jälkeen. Tutkitaan, onko kuvakommunikaatiolehtiö auttanut muistin pysymisessä ennallaan.

Lähteet

Alzheimerin tauti. 2018. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 31.10.2019.
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00699

American Occupational Therapy Association. 2014. Occupational Therapy Practice Framework. Domain & Process 3rd Edition. American Journal of Occupational Therapy.

Blisskieli. 2019. Papunet. Viitattu 9.11.2019. <https://papunet.net/tietoa/blisskieli-0>

Bourgeois, M., Dijkstra, K., Bourgio, L. & Allen-Burge, R. Memory Aids as an Augmentative and Alternative Communication Strategy for Nursing home Residents with Dementia. AAC: Augmentative & Alternative Communication, 17, 3, 196-210. Viitattu 3.12.2019. <https://janet.finna.fi/> , EBSCOhost CINAHL Plus with Full Text

Eleilmaisu ja olemuskieli viestinnässä. 2019. Papunet. Viitattu 9.11.2019.
<https://papunet.net/tietoa/eleilmaisu-ja-olemuskieli-viestinnassa>

Erityisasiantuntija Aarne Rissanen: Väestön ikääntyminen ja keskittyminen aiheuttavat haasteita kunnille. 2019. Valtionneuvosto. Viitattu 16.8.2020
<https://valtioneuvosto.fi/-/10623/vaeston-ikaantymisen-ja-keskittymisen-aiheuttavat-haasteita-kunnille>

Hallikainen, M., Mönkäre, R. & Nukari, T. 2017. Muistisairaahan hoidon hyvät käytännöt. Duodecim. Tallinna: Kustannus Oy Duodecim

Harra, T. 2014. Terapeuttinen yhteistoiminta. Asiakkaan osallistumisen mahdollistaminen toimintaterapiassa. Acta Universitatis Lapponiensis.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. p. Helsinki: Tammi.

Huuhtanen, K. 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Kouvola: Kehitysvammaliitto.

Kirjoittaminen ja piirtäminen. 2017. Papunet. Viitattu 9.11.2019.
<http://papunet.net/tietoa/kirjoittaminen-ja-piirtaminen>

Kohdaten. Opas vuorovaikutukseen muistisairaahan ihmisen kanssa. 2013. Viitattu 19.11.2019.
[https://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/Kohdaten%20NET TI.pdf](https://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/Kohdaten%20NET%20TI.pdf)

Kuvat kommunikoinnissa. 2018. Papunet. Viitattu 9.11.2019.
<http://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>

Lewyn kappale -tauti. 2019. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 31.10.2019.
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01105

Muistisairaudet, kieli ja vuorovaikutus. 2011. Suomen muistiasiantuntijat. Viitattu 3.12.2019.
<http://www.muistiasiantuntijat.fi/memo.php?udpview=read&src=db25114&sid=111&issue=2011-02>

Muistisairaudet. 2017. Muistiliitto. Viitattu 9.9.2019. <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet>

Muistisairaudet. 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.9.2019.
<https://thl.fi/fi/web/kansantaudit/muistisairaudet>

Muistisairaus vaikuttaa vuorovaikutukseen. 2019. Papunet. Viitattu 16.8.2020
<https://papunet.net/tietoa/muistisairaus-vaikuttaa-vuorovaikutukseen>

Papunetin kuvapankki. Kuvat: Papunetin kuvapankki, papunet.net, Sergio Palao / ARASAAC ja Sclera. Viitattu 10.2.2020 <https://kuvapankki.papunet.net>
Puhetta korvaavat keinot. N.d. Tikoteekki. Viitattu 9.11.2019. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/tietoa/puhetta-tukevat-keinot/>

Tukiviittomat kommunikoinnissa. 2019. Papunet. Viitattu 9.11.2019. <https://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsittely Suomessa. Viitattu 30.11.2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Vaskulaarinen dementia (verenkiertoperäinen muistisairaus). 2019. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 31.10.2019.
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01106

Ymmärrä – tule ymmärretyksi. Vuorovaikutus dementoituneen kanssa. 2002. Viitattu 19.11.2019. http://www.muistiasiantuntijat.fi/media-files/DEMvvopas04_31%208.pdf

Liitteet

Liite 1 Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen havainnointirunko

Sosiaalinen vuorovaikutustaito AOTA:n mukaan	Ilmeneekö ennen lehhtiön käyttöä	Ilmeneekö 6kk lehhtiön käytön jälkeen	Ryhmittely
lähestyy/aloittaa approaches/starts			aloittaa ja lopettaa
lopettaa/eroaa concludes/disengages			aloittaa ja lopettaa
tuottaa puhetta pruduces speech			tuottaa
ilmehtii gesticulates			tuottaa
puhuu sujuvasti speaks fluently			tuottaa
kääntyy kohti turns towards			tukee fyysisesti
katsoo looks			tukee fyysisesti

sijoittaa itsensä places self			tukee fyysisesti
koskettaa touches			tukee fyysisesti
säätää regulates			tukee fyysisesti
kysyy questions			sisältö
vastaa replies			sisältö
tuo esille discloses			sisältö
ilmaisee tunteita expresses emotion			sisältö
on eri mieltä disagrees			sisältö
kiittää thanks			sisältö
siirtyy			sujuvuus

transitions			
ajoittaa reaktiota			sujuvuus
times response			
ajoittaa kesto			sujuvuus
times duration			
ottaa vuoron			sujuvuus
takes turns			
sovittaa kielen käyttöä			tukee verbaalisesti
matches languages			
selvittää			tukee verbaalisesti
clarifies			
vahvistaa/rohkaisee			tukee verbaalisesti
acknowledges and engourages			
eläytyy			tukee verbaalisesti
emphatizises			
saavuttaa tavoitteen			mukauttaa vuorovai- kutusta
heeds			
mukauttaa			mukauttaa vuorovai- kutusta
accommodates			

oppii virheistään benefits			mukauttaa vuorovai- kutusta
-------------------------------	--	--	--------------------------------

Liite 2 Esimerkkilehtiö

Liite 3 Saatekirje

Hyvä xxxx asukas ja omainen!

17.2.2020

Olen toimintaterapeuttiopiskelija Miira Saalasti, Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Toteutan opinnäytetyöni xxxx, xxxx, aiheesta Muistisairaana kanssa työskenteleville keinoja puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiomenetelmiin. Tutkimukseni ajoittuu ajanjaksolle helmikuu 2020 – huhtikuu 2020.

Tutkimukseni tavoitteena on tuoda näkyviin haasteet vuorovaikutuksessa muistisairaana kanssa ja tuoda menetelmä työntekijöille kommunikoinnin avuksi. Kokeilen kuvakommunikaatiota asukkaiden kanssa kuvalehtiön muodossa, johon sisällytän muun muassa päiväohjelman, läheiset ihmiset sekä tärkeät asiat. Videoin asukastilanteet, jotta pystyn havainnoimaan asukkaan sosiaalisia vuorovaikutustaitoja keskustelutilanteestamme tarkemmin ennen kuvalehtiön käyttöä ja kuvalehtiön käytön kanssa.

Prosessin videointi tapahtuu asukkaan omassa huoneessa prosessin aluksi ja lopuksi, asukas keskustelee kanssani tilanteessa. Ensimmäisessä videointi tilanteessa asukkaalla ei vielä ole kuvalehtiötä, mutta toisessa videossa asukkaalla on se mukana, tukena ja käytettävissä. Yhdestä asukkaasta tulee kaksi (2) viiden (5) minuutin videota. Videointi sisältää asukkaan kanssa keskustelua asukkaan kanssa hänelle merkityksellisistä asioista, kuten perheestä ja elämästä. Kuvaan videot siten, ettei asukkaan kasvot näy. Videot tuhotaan prosessin päätyttyä. Asukkaan anonymiteetti säilyy läpi prosessin. Osallistujan nimi ja video tulee vain tutkijan tietoon, eli minun. Tutkimuksesta saatavia tietoja käytetään siten, että osallistujia ei voida tunnistaa valmiista opinnäytetyöstä. Ilmoitan sähköpostiosoitteeni, johon pyydän ilmoittamaan suostumuksenne omaisenne osallistumisesta tutkimukseen. Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista ja asukkaalta on pyydetty hänen oma lupansa osallistumiseen.

Vastaan mielelläni opinnäytetyötäni koskeviin kysymyksiin.

Ystävällisin yhteistyöterveisin, Miira Saalasti, xxxxx@student.jamk.fi